

ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԵՎ ԻՐԱՎԱԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՊԱԿԵՆՏՐՈՆԱՑՄԱՆ ԱՌԿԱ ՎԻՃԱԿԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Հայաստանի Հանրապետությունում տեղական ինքնակառավարման ինստիտուտի ձևավորման սահմանադրական հիմքերը Հայաստանի ժողովուրդն ամրագրել է 1995թ. սահմանադրական հանրաքվեի արդյունքում: Երկրի վարչատարածքային բաժանման նոր համակարգի հաստատմամբ, ինչպես նաև «Տեղական ինքնակառավարման մասին» (1996թ.) ՀՀ օրենքի ընդունմամբ Հայաստանի Հանրապետությունում սկսվեց իշխանության ապակենտրոնացումը և տեղական ինքնակառավարման համակարգի ձևավորումը:

Տարեցտարի ՀՀ իշխանությունները շարունակական քայլեր են ձեռնարկում տեղական ինքնակառավարման համակարգի բարեփոխումների, հետագա ապակենտրոնացման ուղղությամբ, սակայն ապակենտրոնացումը որպես գործընթաց, դրսևորվել է մի շարք բացթողումներով և հակասական լուծումներով, որոնք ստվերում են ապակենտրոնացման գործընթացը՝ չապահովելով դրա համապատասխանությունը Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի և ՀՀ Սահմանադրության դրույթներին:

Հայաստանի Հանրապետությունում 2016-2017 թթ. տեղական ինքնակառավարման ոլորտում իրականացված վարչատարածքային և օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում հնարավորություն է ընձեռվել խորացնելու լիազորությունների ապակենտրոնացման քաղաքականությունը՝ նոր կազմավորված բազմաբնակավայր համայնքներում տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահելով ավելի մեծ ծավալի լիազորություններ, մեծացնելով դրանց դերը հանրային կառավարման համակարգում՝ այդպիսով էլ ավելի նպաստելով տեղական ինքնակառավարման հիմքը հանդիսացող սուբսիդիարության սկզբունքի իրացմանը, համաձայն որի որոշումները պետք է ընդունվեն բնակչությանը որքան հնարավոր է մոտ մակարդակում՝ այդպիսի որոշումների ընդունման հնարավորությունն ու դրանց արդյունավետությունը երաշխավորելու պայմանով:

1. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունների ապակենտրոնացման ընդհանուր սկզբունքները

Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի 4-րդ հոդվածը սահմանում է այն ընդհանուր սկզբունքները, որոնց վրա պետք է հիմնված լինեն տեղական մարմինների պարտականությունների և լիազորությունների բնույթը:

Մեջբերված հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն. «Պետական լիազորությունների իրականացումը, որպես կանոն, պետք է առավելապես դրվի իշխանության այն մարմինների վրա, որոնք ամենից մոտ են քաղաքացիներին: Այդ լիազորություններից որևէ մեկը իշխանության այլ մարմինն տալը պետք է տրվի հաշվի առնելով առաջադրված խնդրի ծավալի բնույթը, ինչպես նաև խնայողության ու արդյունավետության պահանջները»: Ըստ Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի բացատրական զեկույցի 4-րդ հոդվածի այս մասը արտահայտում է այն ընդհանուր սկզբունքը, որ հանրային լիազորությունների իրականացումը պետք է լինի ապակենտրոնացված:

Այդ սկզբունքն արտահայտվել է Եվրոպայի խորհրդի համատեքստում մի շարք առիթներով, մասնավորապես, 1977 թվականին Տեղական կառավարման համար պատասխանատու եվրոպական նախարարների Լիսաբոնի կոնֆերանսի եզրակացություններում: Այն ենթադրում է, որ եթե խնդիրն իր չափով կամ բնույթով այնպիսին չէ, որ այն լուծում է պահանջում ավելի մեծ տարածքային շրջանակում կամ առկա են արդյունավետության կամ տնտեսման առումով գերակշռ նկատառումներ, ապա այն պետք է առավելագույն չափով վստահվի կառավարման տեղական մակարդակին¹:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ տեղական ինքնակառավարման ոլորտը կարգավորող Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով, ինչպես նաև այլ օրենսդրական ակտերով համայնքների ՏԻՄ-երին վերապահված է շուրջ 300 լիազորություններ, որոնք, սակայն, ըստ էության, չեն արտահայտում համայնքի բնակիչների կոնկրետ հանրային ծառայություններ ստանալու ակնկալիքները և հանրային իշխանության կողմից մատուցվելիք ծառայությունների հիմնական բնույթը: Այս իմաստով, հարկ է անդրադառնալ այն իրավահարացնող խնդրին, որ հանրային բնույթի ծառայություններ ենթադրող հիմնական լիազորությունները Հայաստանի Հանրապետությունում վերապահված են գործադիր իշխանության հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմիններին, իսկ օժանդակ բնույթի, կամ ինչպես ընդունված է անվանել, ոչ բացառիկ լիազորությունները վերապահված են համայնքների ՏԻՄ-երին:

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը մշակում է պետության տարածքային քաղաքականությունը, որն իրականացվում է մարզպետների միջոցով: Ըստ էության, վերը մեջբերվածը սահմանադրական նորմ է, որն արտահայտված է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 160-րդ հոդվածում: Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանը վերապահված ոլորտային քաղաքականությունների իրականացումը մարզպետների կողմից իրականացվում է անմիջականորեն կամ համայնքների ՏԻՄ-երի միջոցով: Փաստորեն, մեծ թվով

¹ <https://rm.coe.int/16800ca437>

լիազորություններ, որոնք ենթակա են կատարման տարածքային կառավարման մարմինների կողմից, այնուհանդերձ շատ դեպքերում իրականացվում են համայնքների ՏԻՄ-երի կողմից, կամ էլ այդ լիազորությունները նույնաբովանդակ են և դուրս են գալիս լիազորությունների բացարձակության սկզբունքի շրջանակից: Օրինակ՝ գյուղատնտեսական ռեսուրսների հաշվառման լիազորությունը վերապահված է թե՛ մարզպետարաններին, և թե՛ համայնքների ղեկավարներին: Ստացվում է այնպես, որ մարզային գյուղատնտեսական ռեսուրսների հաշվառումը կազմվում է տվյալ մարզի համայնքների գյուղատնտեսական ռեսուրսների հաշվառման արդյունքում: Այս պարագայում, հարց է առաջանում, եթե համայնքի ղեկավարը օրենքով կատարում է նշված լիազորությունը, ապա ինչու՞մ է կայանում խնդիրը, վերջինիս կողմից այդ լիազորության իրականացման արդյունքները ոչ թե մարզպետարան ներկայացնելը, այլև քաղաքականությունը մշակող պետական լիազոր մարմին՝ էկոնոմիկայի նախարարությանը:

Հայաստանի Հանրապետությունում տարածքային կառավարման մարմիններին վերապահված են հետևյալ ոլորտներում պետության տարածքային քաղաքականության իրականացումը.

- ֆինանսներ,
- քաղաքաշինություն, բնակարանային և կոմունալ տնտեսություն,
- տրանսպորտ և ճանապարհաշինություն,
- գյուղատնտեսություն և հողօգտագործում,
- կրթություն,
- առողջապահություն,
- սոցիալական ապահովություն,
- մշակույթ և սպորտ,
- բնության և շրջակա միջավայրի պահպանություն
- առևտուր, հանրային սնունդ և սպասարկում:

Ընդ որում, մարզպետներին վերապահված է վերը մեջբերված ոլորտներում այնպիսի հիմնական լիազորություններ, որոնք կրում են համապատասխան ոլորտի պետական ծրագրերը ամբողջությամբ իրականացնելու բնույթ: Օրինակ՝ կրթության ոլորտում մարզպետը իրականացնում է հանրակրթության պետական քաղաքականությունը, առողջապահության ոլորտում՝ պետական առողջապահական ծրագրերը և այլն: Մինչդեռ՝ համայնքների ՏԻՄ-երին, կրթության բնագավառում վերապահված է նախադարձական կրթության կազմակերպման և իրականացման լիազորությունը, որը մինչ այժմ մնում է Հայաստանի Հանրապետության կրթական համակարգի դեռևս թերի զարգացած ինստիտուտներից մեկը, որի կապակցությամբ, անգամ կարգորոշումներ չի սահմանել ՀՀ Սահմանադրությունը: Նույն առողջապահության բնագավառում, իրավակիրառ պրակտիկայում բացակայում է բժշկական օգնության, արտահիվանդանոցային բժշկական

սպասարկման բնույթի ծառայությունների համալիր անցման պրակտիկան համայնքների ՏԻՄ-երին:

Լիազորությունների ապակենտրոնացման առումով փորձ արվեց 16.12.2016թ. ընդունված՝ նոր խմբագրությամբ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքով նոր հնարավորություններ սահմանել, սակայն դրանք չեն կրում ռեալ ապակենտրոնացման բնույթ և որևէ կերպ չեն պահպանել ապակենտրոնացման գործընթացին բնորոշ երկու հատկանիշները՝ կամ համապատասխան ֆինանսավորման աղբյուրներով ապահովվումը, կամ էլ որպես պետության կողմից պատվիրակված լիազորության սահմանումը և ֆինանսավորումը: Այդ լիազորություններն են՝

- ✓ Համայնքի ղեկավարի գործունեության նոր՝ արտակարգ իրավիճակներից բնակչության պաշտպանության և քաղաքացիական պաշտպանության կազմակերպման բնագավառում սահմանված սեփական և պետության պատվիրակած լիազորությունները
- ✓ առողջապահության, ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի բնագավառում լրացված՝ համայնքի ղեկավարին պատվիրակված լիազորությունը առ այն, որ նա կազմակերպում է համայնքի տարածքում արտահիվանդանոցային ձևով բժշկական օգնության և սպասարկման իրականացումը,
- ✓ սոցիալական պաշտպանության բնագավառում լրացված՝ համայնքի ղեկավարի սեփական լիազորությունները, որոնք անմիջականորեն առնչվում են «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջների ապահովման հետ: Ընդ որում, 5000-ից ավելի բնակիչ ունեցող համայնքի աշխատակազմում ստեղծվում է համայնքի սոցիալական աշխատողի հաստիք, որի հիմնական իրավունքներն ու պարտականությունները ևս սահմանված են «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքով,
- ✓ գյուղատնտեսության բնագավառում լրացված՝ համայնքի ղեկավարի սեփական լիազորություններից առաջինն առ այն, որ համայնքի ղեկավարն իրականացնում է համայնքի գյուղատնտեսական ռեսուրսների հաշվառում, որի կարգը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը,
- ✓ համայնքի ղեկավարի գործունեության նոր՝ զբոսաշրջության բնագավառում սահմանված սեփական լիազորությունները:
- ✓ անասնաբուժության և անասնաբուծության բնագավառում՝ համայնքի ղեկավարի սեփական լիազորությունները 29.12.2017թ. ընդունված օրենքով լրացվել է հետևյալ լիազորությամբ. «ապահովում է

անասնաբուժական ծառայության գործունեության կազմակերպումը՝ համայնքն սպասարկող անասնաբույժի միջոցով»: Միաժամանակ՝ համայնքն սպասարկող անասնաբույժի հաստիքի պահպանման համար «Տեղական տուրքերի և վճարների մասին» ՀՀ օրենքով սահմանվել է անասնաբուժական ծառայության տեղական վճար:

Վերը թվարկված և ոչ մի լիազորության մասով, բացառությամբ՝ անասնաբուժական ծառայության կազմակերպման, ապակենտրոնացման գործընթաց չի ապահովվել, ոչ ֆինանսավորման և ոչ էլ իրականացման տեսանկյունից:

Արժանահավատ է դիտարկել նաև այն հանգամանքը, որ Երևանի օրինակով, Գյումրի և Վանաձոր համայնքների ղեկավարներին «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով վերապահվել են մի շարք կարևորագույն լիազորություններ՝ պատվիրակման տեսքով, սակայն մինչ օրս չի ապահովվում օրենքով նշված համայնքների ՏԻՄ-երին փոխանցված լիազորությունների իրականացմանը միտված պետության ենթաօրենսդրական և իրավակիրառ գործողությունները: Այդ լիազորություններն են՝

- համայնքի տարածքում ճանապարհային երթևեկության կարգավորումը՝ ճանապարհային գծանշումների, ինչպես նաև երթևեկության նշանների և լուսացույցների (բացառությամբ օրենսդրությամբ նախատեսված դեպքերում ժամանակավոր տեղադրվածների) տեղադրման միջոցով.
- օրենքով սահմանված կարգով մասնակցում է պետական սեփականություն համարվող բժշկական օգնություն և սպասարկում իրականացնող հաստատությունների և մարզական կազմակերպությունների կառավարմանը.
- համայնքի տարածքում իրականացնում է պետական սոցիալական ապահովության ծրագրերը.
- իրականացնում է բնապահպանական պետական ծրագրերով նախատեսված աշխատանքները համայնքի տարածքում:

Միաժամանակ, անդրադառնալով լիազորությունների ապակենտրոնացման խնդրին, անհրաժեշտ է փաստել, որ ՀՀ տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարությունը այս ուղղությամբ՝ 2017 թվականի վերջին կազմել և գերատեսչական շրջանառության էր դրել «Լիազորությունների ապակենտրոնացման ճանապարհային քարտեզ» փաստաթղթի նախագիծը: Ճանապարհային քարտեզով նախատեսվում է կազմակերպել թվով 7 լիազորությունների ապակենտրոնացման գործընթացը: Ճանապարհային քարտեզով նախատեսվում է կազմակերպել և իրականացնել **հետևյալ լիազորությունների ապակենտրոնացումը**.

- Արտահիվանդանոցային ձևով բժշկական օգնություն և սպասարկում իրականացնող հաստատությունների (գյուղական բժշկական ամբուլատորիաներ, առողջության կենտրոններ, առողջության առաջնային պահպանման կենտրոններ) գործունեության կազմակերպումը և կառավարումը.
- Հայաստանի Հանրապետության միջհամայնքային և միջբնակավայրային ճանապարհների պահպանությունն ու շահագործումը.
- Հայաստանի Հանրապետության հանրակրթական դպրոցների շենքերի պահպանությունը և օգտագործումը.
- Խոշորացված բազմաբնակավայր համայնքներում անասնաբուժական ծառայության կազմակերպումն ու իրականացումը.
- Խոշորացված բազմաբնակավայր համայնքներում քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման ծառայության գործունեության կազմակերպումը.
- Խոշորացված բազմաբնակավայր համայնքներում նոտարական ծառայությունների կազմակերպումն ու իրականացումը.
- Սոցիալական համալիր ծառայությունների կազմակերպումն ու իրականացումը:

Վերը մեջբերվալ լիազորություններից միայն անասնաբուժական ծառայության կազմակերպումն է, որ իրացվել է օրենսդրական մակարդակում և գտնվում է կիրարկման փուլում:

2. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունների իրականացման ապահովումը ֆինանսական համապատասխան միջոցներով

Տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունների և ֆինանսական ռեսուրսների համաչափության սկզբունքն իր արտացոլումն է գտել Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայում և ՀՀ Սահմանադրությունում: Մասնավորապես, Տեղական ինքնակառավարման երրրակյան խարտիայի 9-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «Տեղական ինքնակառավարման մարմինների ֆինանսական միջոցները պետք է համաչափ լինեն սահմանադրությամբ կամ օրենքով տրված իրենց լիազորություններին»²:

ՀՀ Սահմանադրության 186-րդ հոդվածի համաձայն. «1. Համայնքի պարտադիր խնդիրների լուծման նպատակով օրենքով սահմանվում են հարկային և ոչ հարկային այնպիսի աղբյուրներ, որոնք անհրաժեշտ են այդ խնդիրների իրականացումն ապահովելու համար: 2. Համայնքներին պետության կողմից

² <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=20822>

պատվիրակված լիազորությունները ենթակա են պետական բյուջեից պարտադիր ֆինանսավորման»³:

Վարչատարածքային ռեֆորմի և նոր խմբագրությամբ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի ընդունման արդյունքում համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին վերապահվել են լիազորություններ, որոնց իրականացման համար սակայն պետությունը չի ապահովել համայնքներին համապատասխան ֆինանսական աղբյուրներով:

Այդ են վկայում իրավակիրառ պրակտիկային հայտնի այն բազմաբնույթ դեպքերը, երբ տեղական ինքնակառավարման մարմինները չեն կարողանում իրականացնել օրենքներով իրենց վերապահված լիազորությունները: Ինդրի էությունը կայանում է նրանում, որ օրենքներով լիազորությունների փոխանցումը համայնքների ՏԻՄ-երին, ներկայացվել է որպես ապակենտրոնացման մեթոդ, սակայն լիազորությունների ապակենտրոնացումը դիտարկվել է միայն որպես լիազորությունների ապակենտրոնացում, որը չի ուղեկցվել ֆինանսական ռեսուրսների ապակենտրոնացմամբ, ինչի արդյունքում տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունների իրականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսական աղբյուրները բացակայում են:

3. Վարչական ապակենտրոնացման գործընթացի ուղղությամբ իրականացվող քաղաքականությունը

Վարչական ապակենտրոնացման ուղղությամբ գերակա են համարվում՝ ՀՀ վարչատարածքային բաժանման օպտիմալացման խնդիրը, մասնավորապես՝ համայնքների խոշորացման գործընթացի անավարտ լինելու կամ առհասարակ այդ գործընթացի կազմակերպման արդյունքները, միջհամայնքային համագործակցության խթանմանն ուղղված քաղաքականության բացակայությունը և իհարկե համայնքների ՏԻՄ-երի լիազորությունների՝ իրավասությունների ու պարտականությունների հստակեցումը:

Վարչական ապակենտրոնացման ուղղությամբ Հայաստանի Հանրապետության կողմից կատարված ամենազխապարզ գործողությունը թերևս կարելի է համարել վարչատարածքային բարեփոխումները, որոնք սակայն կատարվել են մասնակիորեն և չեն արտահայտում պետության միատեսակ վարչատարածքային բաժանում ունենալու անհրաժեշտությունը: Վարչատարածքային սահմանները փոփոխելիս համայնքների լաված լինելու իրավունքն ամրագրված է ինչպես Տեղական ինքնակառավարման եվրոպական խարտիայի 5-րդ հոդվածում, այնպես էլ ՀՀ Սահմանադրության 190-րդ հոդվածում:

³ <http://concourt.am/armenian/constitutions/index2015.htm>

Սակայն, օրենսդրական բացի պայմաններում, երբ կարգավորված չեն համայնքների լաված լինելու իրավունքի իրացման եղանակները, մեխանիզմները, ընթացակարգը, ինչպես նաև այդ կապակցությամբ համապատասխան մարմինների պարտականությունները, իրավակիրառ պրակտիկայում այդ իրավունքը մնացել է չիրագործված և ձեռք է բերել դեկլարատիվ բնույթ:

Այսպես՝ վարչական ապակենտրոնացումը համայնքների խոշորացման համատեքստում, ըստ էության, պետք է դրսևորվեր նոր ձևավորված համայնքների ՏԻՄ-երի վարչական կարողությունների ամրապնդմանը միտված օրենսդրական կառուցակարգերի սահմանմամբ, հանրային բնույթի ծառայություններ ենթադրող լիազորությունների վերապահմամբ, համայնքի վարչական ապարատի և քաղաքացիներին համալիր ծառայությունների սպասարկման գործիքակազմերի ներդրմամբ, սակայն, պրակտիկան ցույց է տալիս, որ թույլ են այդ ուղղությամբ կատարվող գործողությունները:

4. Ֆինանսական ապակենտրոնացման գործընթացի ուղղությամբ իրականացվող քաղաքականությունը

Հարկ է արձանագրել, որ Հայաստանի Հանրապետությունում ապակենտրոնացման գործընթաց չի իրականացվում ամբողջապես՝ ֆինանսական ապակենտրոնացման զուգակցմամբ, այսինքն իրականացվում է առանց երկբևեռ համամասնությամբ: Մասնավորապես՝ օրենքներով համայնքների ՏԻՄ-երին վերապահվող լիազորությունները կարելի է ինչ-որ տեղ դիտարկել վարչական ապակենտրոնացմանը բնորոշ գործողություն, սակայն ապակենտրոնացման իրավակիրառ միջազգային փորձին քիչ են հայտնի այնպիսի դեպքեր, երբ վարչական ապակենտրոնացումը ուղեկցվի առանց ֆինանսական ապակենտրոնացման:

Ֆինանսական ապակենտրոնացումը, պետական իշխանության ապակենտրոնացման գործընթացի անբաժան և կարևորագույն մասերից մեկն է: Այն պայմանավորում է երկրում քաղաքական և վարչական ապակենտրոնացման փաստացի իրականացումը, տեղական ինքնակառավարման համակարգի ձևավորումը և հետագա զարգացման ընթացքը: Այս առումով, անչափ կարևորվում է ֆիսկալ ապակենտրոնացման իրավական դաշտի ստեղծումը և հետևողական զարգացումը: Ֆիսկալ ապակենտրոնացման ուղղությամբ գերակա են. համայնքի ֆինանսական անկախության աստիճանի բարձրացումը, համայնքային բյուջեների մուտքերի կայունության և բազմազանության ապահովումը, համայնքներում հանրային ֆինանսների կառավարման, ինչպես նաև ֆինանսական հսկողության և վերահսկողության արդյունավետության, թափանցիկության, հաշվետվողականության և օրինականության բարձրացումը, ՏԻՄ-երի սեփական և պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման համար

անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցների ապահովումը, համայնքների բյուջեներին պետական ֆինանսական օժանդակության համակարգի կատարելագործումը և արդյունավետության բարձրացումը, փոխառվական կապիտալի շուկայում համայնքների գործունեության զարգացումն ու խթանումը:

Համայնքների իրական ֆինանսական անկախության աստիճանը կամ ինչպես ընդունված է անվանել ֆիսկալ ապակենտրոնացման մակարդակը որոշող կարևորագույն ցուցանիշներից է համայնքների բյուջեների ընդհանուր մուտքերի մեջ սեփական մուտքերի տեսակարար կշիռները և համայնքների բյուջեների ընդհանուր տեսակարար կշիռը Հայաստանի Հանրապետության տարեկան ՀՆԱ-ում: Այն կազմում է ՀՀ ՀՆԱ-ի 8-ից 10 տոկոսը, որը ի համեմատ Եվրոպական միջինի՝ հինգից վեց անգամ ցածր է:

5. Օրենքով սահմանված պատվիրակված լիազորությունները և դրանցով պայմանավորված իրավակիրառական պրակտիկան

Թե՛ «Տեղական ինքնակառավարման մասին», և թե՛ այլ օրենսդրական ակտերով, համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինների համար սահմանված են բազմաթիվ պատվիրակված լիազորություններ, որոնց կազմակերպման և իրականացման նպատակով պետության կողմից չեն տրամադրվում համապատասխան ֆինանսական միջոցները: Տեղական ինքնակառավարման ոլորտը կարգավորող Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության, ինչպես նաև իրավակիրառ պրակտիկայի ուսումնասիրությունները թույլ են տալիս արձանագրելու, որ համապատասխան ֆինանսավորման բացակայության պայմաններում համայնքների ՏԻՄ-երը ուղղակիորեն չեն իրականացնում այդ լիազորությունները: Սակայն կան պատվիրակված մի շարք լիազորություններ, որոնց մասով ֆինանսավորում համայնքներին չի տրամադրվում, բայց փաստացի համայնքների ՏԻՄ-երը իրականացնում են այդ լիազորությունները: Մասնավորապես՝ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 36-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով, համայնքի ղեկավարի համար քաղաքացիների և տնտեսավարող սուբյեկտների իրավունքների բնագավառում սահմանված է հետևյալ պատվիրակված լիազորությունը.«սահմանում է խնամակալություն, հոգաբարձություն, իրականացնում է խնամակալության և հոգաբարձության մարմիններին օրենքով վերապահված այլ լիազորություններ.»:

Նշված պատվիրակված լիազորության իրականացման մասով պետությունը համայնքներին որևէ ֆինանսավորում չի հատկացնում, սակայն Հայաստանի Հանրապետության բոլոր համայնքները անխտիր իրականացնում են այս լիազորությունը՝ համայնքերում ձևավորված հոգաբարձության և խնամակալության հանձնաժողովների միջոցով: Նույնը վերաբերում է «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 43-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին

կետին, որով համայնքի ղեկավարի համար հողօգտագործման բնագավառում սահմանված է հետևյալ պատվիրակած լիազորությունը.«օրենքով և նորմատիվ իրավական ակտերով սահմանված կարգով իրականացնում է համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող հողամասերի ընթացիկ հաշվառումը և կազմում է համայնքի հողային հաշվեկշիռը.»։ Իրավակիրառ պրակտիկայում, համայնքների գերակշիռ մասը իրականացնում է այս լիազորությունը, սակայն իրենց սեփական միջոցների հաշվին, առանց պետական բյուջեից համապատասխան հատկացումների տրամադրման:

Վերը բերված վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Հայաստանի Հանրապետության համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին օրենքով վերապահված պատվիրակած լիազորությունների իրականացման հետ կապված առկա են մի շարք իրավահրազնող խնդիրներ: Առաջին հերթին, այն պայմանավորված է պատվիրակած լիազորության իրականացման նպատակով պետության կողմից համապատասխան ֆինանսավորման բացակայությամբ: Հարց է առաջանում, եթե պետությունը՝ ի դեմս օրենսդրի, օրենքով համայնքի ՏԻՄ-երի համար պետք է սահմանի պատվիրակած լիազորություն, ու նույն պետությունը՝ ի դեմս կառավարության, չի իրականացնում այդ լիազորության իրականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորման տրամադրումը, ապա ինչու՞ն է կայանում այդ մարմիններին օրենքով այդպիսի լիազորություններով օժտելու իմաստն ու տրամաբանությունը: Նմանատիպ օրենսդրական պրակտիկան Հայաստանի Հանրապետությունում իրացվում է տեղական ինքնակառավարման համակարգի ներդրումից ի վեր: Այն լի է բազմաթիվ բացասական իրավական հետևանքներով, քանի որ օրենքով տեղական ինքնակառավարման մարմիններին լիազորություններով ծանրաբեռնելը և դրանց ֆինանսավորումը չապահովվելը, կարող է հանգեցնել իրավական անհավասարակշռության: Անկախ նրանից, այդ լիազորության համար պետությունը տրամադրել է կամ չի տրամադրել համապատասխան ֆինանսավորում, միևնույն է օրենքով նման լիազորության սահմանում ինչ որ տեղ «պարտավորեցնող» շարժառիթ է հանդիսանում ՏԻՄ-երի, մասնավորապես՝ համայնքի ղեկավարի համար: Թերևս վերը նշվածը փաստվում է այն հանգամանքով, որ մի շարք պատվիրակած լիազորություններ, ինչպես մեջբերված էր սույն վերլուծության մեջ, համայնքների ղեկավարների կողմից իրականացվում են պետական ֆինանսավորման բացակայության պայմաններում: Նման օրենսդրական և իրավակիրառ պրակտիկայից խուսափելու համար, անհրաժեշտ է կոնկրետ հայեցակարգային իրավական մոտեցում ցուցաբերել պատվիրակած լիազորությունների սահմանման և իրականացման նկատմամբ: Մասնավորապես՝ անհրաժեշտ է առաջնորդվել այն սկզբունքով, որ «եթե լիազորությունը պետք է սահմանվի օրենքով և դրանից բխող ֆինանսավորման

բացակայության պայմաններում այդ նույն լիազորությունը չպետք է իրականացվի, ուրեմն անհիմաստ է և ոչ իրավաչափ նման լիազորության սահմանումը»:

«Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 10-րդ հոդվածի 5-րդ մասով սահմանված է հետևյալը.«Տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները լինում են սեփական՝ համայնքի պարտադիր և կամավոր խնդիրների լուծման նպատակով, ինչպես նաև պետության կողմից օրենքով պատվիրակված՝ պետական մարմինների լիազորությունների առավել արդյունավետ իրականացման նպատակով:»:

Փաստորեն, համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին օրենքով վերապահվում են պատվիրակված լիազորություններ այն նպատակով, որպեսզի պետական մարմինների լիազորությունները իրականացվել առավել արդյունավետորեն: Իրավահրացնող և իրավակիրառ պրակտիկայի վերլուծությունը թույլ է տալիս եզրակացնելու, որ օրենքով համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունները փոխանցվում են ոչ այդ նպատակով, այլ պետական մարմինների լիազորությունները առավել անարդյունավետ իրականացնելու համար: Քանի որ, անհիմաստ է խոսել կամ փաստել որևէ լիազորության իրականացման արդյունավետության մասին, երբ այդ լիազորությունը ընդհանրապես չի իրականացվում:

Համաձայն «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 10-րդ հոդվածի 7-րդ մասի.«Պետության պատվիրակված լիազորություններն իրականացվում են Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով:»: Մինչ օրս, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման որևէ կարգ սահմանված չէ, սահմանվել են միայն նորմատիվներ, այն էլ ընդամենը հետևյալ երկու պատվիրակված լիազորությունների իրականացման մասով.

- ✓ Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման ծառայության գործունեության կազմակերպման բնագավառում պետության կողմից համայնքի ղեկավարին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման.
- ✓ Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեի միջոցների շրջանակներում պետության կողմից Երևանի քաղաքապետին, Գյումրու, Վանաձորի, Արարատի և Ջերմուկի համայնքների ղեկավարներին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման նպատակով սոցիալական աջակցության տարածքային բաժինների գործունեության կազմակերպման:

Վերը նշված երկու բնագավառներում՝ համայնքների ղեկավարներին պատվիրակած լիազորությունների իրականացման մասով ընդունվել են ոչ թե պատվիրակած լիազորության կարգը սահմանող որոշումներ, այլև ծախսերի տարեկան նորմատիվները սահմանող որոշումներ:

Ընդհանուր առմամբ, միայն «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով համայնքների ՏԻՄ-երի համար սահմանված են թվով «33» պատվիրակած լիազորություններ, իսկ Գյումրի և Վանաձոր համայնքների մասով ևս լրացուցիչ թվով «4» պատվիրակած լիազորություններ: Համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինների համար, բացի «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքից, պատվիրակած լիազորություններ են սահմանված նաև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով, ՀՀ ընտրական օրենսգրքը սահմանադրական օրենքով, ՀՀ հողային օրենսգրքով, ջրային և բնապահպանական ոլորտը կարգավորող օրենսդրությամբ, գյուղատնտեսության, քաղաքաշինության և այլ ոլորտները կարգավորող տասնյակ օրենքներով: Փաստորեն, տեղական ինքնակառավարման ոլորտը կարգավորող օրենսդրության վերլուծությունից ակնհայտ է դառնում, որ օրենքով համայնքների ՏԻՄ-երին վերապահված պատվիրակած լիազորությունների մեծ մասը չի իրականացվում, քանի որ դրա իրականացման նպատակով պետությունը չի հատկացնում համապատասխան ֆինանսական միջոցներ և դրանց մասով կառավարության կողմից չեն սահմանվել լիազորությունների իրականացման կարգերը:

Օրենքով ՏԻՄ-երին պատվիրակած լիազորություններով օժտելը և դրանց իրականացման համար նախատեսվող ֆինանսական միջոցները չտրամադրելը, հանգեցնում է սահմանադրական սկզբունքի խախտման: Մասնավորապես՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 182-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված է, որ «պետական մարմինների լիազորությունների առավել արդյունավետ իրականացման նպատակով դրանք օրենքով կարող են պատվիրակվել տեղական ինքնակառավարման մարմիններին»: Սահմանադրական այս կարգավորման հիման վրա, «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը ամրագրել է այդ հիմնարար սկզբունքը և դրա հիման վրա համայնքի ղեկավարի համար սահմանել է տասնյակ պատվիրակած լիազորություններ: Սակայն, գործադիրը իշխանությունը՝ ի դեմս Հայաստանի Հանրապետության կառավարության, չի իրականացնում թե՛ Սահմանադրությամբ, և թե՛ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով իրեն վերապահված պարտավորությունները, այն է՝ պետական բյուջեից պատվիրակած լիազորության իրականացման նպատակով պարտադիր ֆինանսավորման հատկացումները և պատվիրակած լիազորության իրականացման կարգերի սահմանումը:

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ԱՂՅՈՒՍԱԿ

«ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՔՈՎ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐԻՆ ՎԵՐԱՊԱՀՎԱԾ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՊԱՏՎԻՐԱԿԱԾ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՀԱՏԿԱՑՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

NN ը/կ	Համայնքի ղեկավարի պետության պատվիրակած լիազորության անվանումը	Համայնքի ղեկավարի պետության պատվիրակած լիազորության իրականացման ֆինանսավորումը
1.	Օրենքով կամ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով վարում է համայնքի քաղաքաշինական, բնապահպանական, գյուղատնտեսական և այլ կադաստրներ:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
2.	Օրենքով կամ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով մասնակցում է արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության և քաղաքացիական պաշտպանության, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորած՝ վերահսկողություն իրականացնող տեսչական մարմնի սանիտարահիգիենիկ, հակահամաճարակային և կարանտինային միջոցառումների, ինչպես նաև բնածին և տեխնածին աղետների ռիսկերի նվազեցման ու հետևանքների վերացման, սեյսմիկ անվտանգության ապահովման հետ կապված աշխատանքների կազմակերպմանը և այդ ուղղությամբ ձեռնարկում համապատասխան միջոցներ:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
3.	Սահմանում է տեղամասային կենտրոնի գտնվելու վայրը, ապահովում քվեարկության սենյակը սահմանելու և քվեարկության սենյակի՝ Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքով սահմանված պահանջներին համապատասխան կահավորումը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է

4.	Սահմանում է խնամակալություն, հոգաբարձություն, իրականացնում է խնամակալության և հոգաբարձության մարմիններին օրենքով վերապահված այլ լիազորություններ:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
5.	Վերացնում է Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի դրույթների խախտմամբ փակցված քարոզչական պաստառները, քարոզչական տպագիր և այլ նյութերը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
6.	Կազմակերպում է քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման ծառայության գործունեությունը համայնքներում:	Ֆինանսավորվում է
7.	Միջոցներ է ձեռնարկում իր համայնքում երեխաների ծնունդների չգրանցման դեպքերը բացահայտելու և այդ ծնունդների պետական գրանցումներն ապահովելու ուղղությամբ, օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով տալիս է երեխայի ծննդի պետական գրանցման գրավոր հայտարարություն:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
8.	Հաստատում է համայնքի բնակիչ համարվող անձանց՝ վարորդական իրավունք ստանալու, աշխատավարձ և աշխատանքային հարաբերությունների հետ կապված այլ վճարներ ստանալու, նպաստներ և կրթաթոշակներ, քաղաքացիների ավանդներ ու փոստային առաքումներ (այդ թվում՝ դրամական և ծանրոցային) ստանալու լիազորագիրը, եթե այդ համայնքում չկա մշտապես գործող նոտար:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
9.	Աջակցում է զոհված (մահացած) զինծառայողների ընտանիքների, հաշմանդամ զինծառայողների սոցիալական խնդիրների լուծմանը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
10.	Աջակցում է բնակչության, հատկապես երիտասարդության ռազմահայրենասիրական դաստիարակության միջոցառումների իրականացմանը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
11.	Կազմակերպում է համայնքի քաղաքացիական պաշտպանության միջոցառումների	Ֆինանսավորումը բացակայում է

	պլանավորումը և իրականացումը:	
12.	Իրականացնում է համայնքի բնակչության, նյութական և մշակութային արժեքների տարահանումը, բնակչության պատասպարումը և անհատական պաշտպանության միջոցներով ապահովումը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
13.	Ստեղծում է համայնքային քաղաքացիական պաշտպանության ծառայություններ:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
14.	Ստեղծում է քաղաքացիական պաշտպանության կազմակերպման համար անհրաժեշտ ուժեր և ապահովում այդ ուժերի պատրաստականությունը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
15.	Իրականացնում է վթարային և վերականգնողական միջոցառումներ՝ արտակարգ իրավիճակներում համայնքային ենթակայության կենսաապահովման օբյեկտների անխափան աշխատանքն ապահովելու համար:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
16.	Կազմակերպում է փրկարարական աշխատանքներ համայնքի տարածքում:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
17.	Իրականացնում է սեյսմիկ ռիսկը նվազեցնելու, արտակարգ իրավիճակների կանխման և հնարավոր հետևանքների նվազեցման միջոցառումներ համայնքի տարածքում:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
18.	Օրենքով և նորմատիվ իրավական ակտերով սահմանված կարգով իրականացնում է համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող հողամասերի ընթացիկ հաշվառումը և կազմում է համայնքի հողային հաշվեկշիռը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
19.	Համայնքի քաղաքաշինական ծրագրային փաստաթղթերին, հողերի օգտագործման սխեմաներին համապատասխան՝ օրենքով սահմանված դեպքերում ու կարգով օտարում կամ օգտագործման է տրամադրում համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող պետական սեփականություն հանդիսացող հողամասերը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
20.	Օրենքով սահմանված կարգով ապահովում է համայնքի տարածքում գտնվող գեոդեզիական	Ֆինանսավորումը բացակայում է

	կետերի և համայնքի սահմանանիշերի պահպանությունը:	
21.	Իրավասու մարմինների ներկայացմամբ հաստատում և թույլատրում է համայնքային ենթակայության ճանապարհների երթևեկության նշանների տեղակայումն ու հանումը: Երթևեկության այն նշանները, որոնց տեղադրումը համաձայնեցված չէ համայնքի ղեկավարի հետ, իրավական ուժ չունեն:	Ֆինանսավորվում է (մասնակի)
22.	Կազմակերպում է Հայաստանի Հանրապետության տոների և հիշատակի օրերի հետ կապված միջոցառումներ:	Ֆինանսավորվում է (մասնակի)
23.	Կազմակերպում է համայնքի տարածքում արտահիվանդանոցային ձևով բժշկական օգնության և սպասարկման իրականացումը:	Ֆինանսավորվում է (մասնակի)
24.	Աջակցում է համայնքի տարածքում իրականացվող վարակիչ և ոչ վարակիչ հիվանդությունների կանխարգելիչ և սանիտարահակահամաճարակային աշխատանքներին:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
25.	Համայնքի տարածքում կազմակերպում է սոցիալական աջակցության (ծառայությունների) տրամադրումը և տեղական ինքնակառավարման մարմինների՝ սոցիալական ծառայություններ տրամադրող տարածքային մարմինների գործունեությունը:	Ֆինանսավորվում է (Երևան քաղաքի, Գյումրի, Վանաձոր, Արարատ և Զեյթունի համայնքների մասով)
26.	Աջակցում է անասնահակահամաճարակային տարեկան միջոցառումների պետական ծրագրի իրականացման աշխատանքներին:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
27.	Անասնահամաճարակային իրավիճակից ելնելով՝ ըստ վարակման ռիսկի, սահմանազատում է արոտավայրերը և ջրելատեղերը՝ անհրաժեշտության դեպքում սահմանափակելով կամ արգելելով դրանց օգտագործումը:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
28.	Աջակցում է անասնաբուժական ծառայության աշխատանքներին:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
29.	Աջակցում է համայնքի տարածքում	Ֆինանսավորումը բացակայում է

	գյուղատնտեսական մշակաբույսերի վնասակար օրգանիզմների դեմ պայքարի աշխատանքներին:	
30.	Աջակցում է համայնքի տարածքում բուսասանիտարական հաշվառման աշխատանքներին, անհրաժեշտության դեպքում բուսասանիտարիայի բնագավառի լիազոր մարմինն է տրամադրում հողօգտագործողների վերաբերյալ տվյալներ:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
31.	Աջակցում է համայնքի տարածքում հայտարարված կարանտին գոտում կատարվող աշխատանքներին:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
32.	Օրենքով սահմանված կարգով հսկողություն է իրականացնում համայնքի սեփականություն հանդիսացող հողերում բնապահպանական միջոցառումների իրականացման նկատմամբ:	Ֆինանսավորումը բացակայում է
33.	Ապահովում է հողերի պահպանությունը հողատարումից, ողողումներից, ճահճացումից, քիմիական, ռադիոակտիվ նյութերով, արտադրական և կենցաղային թափոններով աղտոտումից:	Ֆինանսավորումը բացակայում է

Եզրակացություններ և առաջարկություններ

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը, կարելի է արձանագրել, որ Հայաստանի Հանրապետությունում բավականին ցածր է լիազորությունների ապակենտրոնացման մակարդակը: Այն պայմանավորված է հիմնականում հետևյալ հանգամանքներով՝

1. Օրենքներով հանրային նշանակության ծառայություններ ենթադրող լիազորությունները վերապահված են հանրապետական գործադիր և տարածքային կառավարման մարմիններին:
2. Փոքր թվով լիազորություններ, որոնք օրենքով արդեն իսկ վերապահվել են համայնքների ՏԻՄ-երին որպես պատվիրակված լիազորություն, չեն իրագործվում ենթաօրենսդրական կառուցակարգերի և պետության կողմից տրամադրվելիք ֆինանսավորման բացակայության պատճառներով:
3. Համայնքների ՏԻՄ-երին օրենքներով վերապահվում են սեփական լիազորություններ, դրանք պետության կողմից անվանվում են որպես «լիազորության ապակենտրոնացում», խախտելով ՀՀ Սահմանադրության

186-րդ հոդվածի 1-ին մասի սահմանադրական պահանջները (օր.անասնաբուժական ծառայությունը):

Ամփոփելով սույն փաստաթղթում իրականացված վերլուծությունը, ստորև ներկայացվում են համապատասխան **առաջարկությունները**.

1. Ապահովել գործող «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքով որպես պետության կողմից պատվիրակված՝ համալիր սոցիալական ծառայությունների կազմակերպման և արտահիվանդանոցային բժշկական օգնության ծառայության կազմակերպման լիազորությունների իրավակիրառ իրացումը.
2. վարչատարածքային բարեփոխումներին զուգահեռ կամ դրանց արդյունքում համայնքների ՏԻՄ-երին՝ օրենքով վերապահել հանրային բնույթի ծառայություններ ենթադրող լիազորություններ, մասնավորապես՝ հանրակրթական և առողջապահական պետական ծրագրերի իրագործումը պատվիրակման հիմքով տրամադրել համայնքների ՏԻՄ-երին.
3. համայնքների ՏԻՄ-երին օրենքով սեփական լիազորությունների վերապահելիս՝ հարակից օրենսդրական ակտերով սահմանել դրանց իրականացմանը միտված ֆինանսավորման աղբյուրները.
4. օրենսդրական համապատասխան կարգավորումների սահմանման միջոցով համայնքի ֆինանսական անկախության աստիճանի բարձրացմանը միտված քաղաքականության մշակում և իրականացում.
5. համայնքային բյուջեների մուտքերի կայունության և բազմազանության ապահովմանը միտված օրենսդրական կառուցակարգերի սահմանում.
6. կազմել և մշակել, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից ընդունել «Պետության պատվիրակած լիազորությունների իրականացման կարգը սահմանելու մասին» համապատասխան որոշում, որը կկրի շրջանակային բնույթ և ընդհանուր ընթացակարգային դրույթներ կսահմանի պատվիրակած լիազորությունների իրականացման վերաբերյալ:
7. վերը նշված շրջանակային բնույթ կրող կառավարության որոշման տրամաբանությամբ՝ օրենքով համայնքի ՏԻՄ-երին վերապահված յուրաքանչյուր պատվիրակած լիազորության մասով կազմել, մշակել և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից ընդունել համապատասխան պատվիրակած լիազորության իրականացման կարգը սահմանելու մասին որոշում: Յուրաքանչյուր պատվիրակած լիազորության մասով ընդունված որոշմամբ սահմանել ոչ միայն իրականացման կարգը, կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները, այլև ֆինանսավորման նորմատիվները, ֆինանսավորման չափը և ժամկետները: